

מהם פאה, שהרי אינם מתקיימים לבדם (ע"פ רש"י בפסחים שם ד"ה ללפת, וראה בדרך אמונה מתנות עניים ב ציה"ל כד).

וְאֵילֹוּ לְקִיטְתוֹ כְּפֹאתוֹ וּמְכִינִסוֹ לְקִיּוֹם לֹא תִנֶּן, כיון שחיוב תרומות ומעשרות מהתורה הוא רק בדגן תירוש ויצהר, וכשתיקנו חכמים להפריש גם משאר המינים לא חילקו בתקנתם, אלא תיקנו להפריש בכל המינים (רש"י), אך פאה שחיובה מהתורה הוא בכל המינים, לא רצו חכמים לתקן תקנה מיוחדת רק לתאנה וירק (חתם סופר השלם בדעת רש"י, תוס' רא"ש בשם הרב פורת), ויש מפרשים, שחיוב פאה מהתורה הוא רק בדגן תירוש ויצהר, ושאר המינים חייבים רק מדרבנן, והטעם שחכמים לא תיקנו להשאיר פאה אף בתאנה וירק, כיון שהרווח בהם לעניים אינו גדול כל כך, ובמקום אחר יכולים הם להרוויח יותר, שתאנה אינה נלקטת בזמן אחד והעניים אינם יודעים מתי זמן לקיטתה, והירק אין בו רווח מרובה שאינו עומד לקיום (תוס' וריב"א בשם ר"ת).

מִתְּנִיתִין כְּתִינוּק שֶׁנֶשְׁבָּה לְבִין הַנְּקָרִים, ולא שמע מעולם על שבת (רש"י, מאירי), ויש שפירש, שתינוק זה גדל בין הגויים ואינו יודע כלל מהם ישראל ומהי דתם (רמב"ם שגגות ב, ג, וראה בחוט המשולש [להג"ח מוולאז'ין] א), ואף שתינוק זה אנוס הוא ואינו חייב מיתה או מלקות, אך עדיין זקוק הוא להביא קרבן לכפרה (פני יהושע להלן ע"ב ד"ה ב"ה אבל תינוק), כיון שהחיוב להביא קרבן כפרה אינה לכפרה על פשיעתו, אלא על עצם מה שנתלכלך בחטא (שיחות חכמה ומוסר [קראנגלאס] א, מאמר ה, וכע"ז בתורת האדם לרמב"ן שער הגמול), אמנם, באונס גמור שאין מציאות שידע מהאיסור, אינו חייב להביא קרבן לכפרה [כמבואר בשבועות (יח, א)] (שיחות חכמה ומוסר שם, וכע"ז בקובץ שיעורים כתובות עה, וראה עוד במאסף תורני ישורון יד, רלז, בשם ר' ירוחם ממיר).

וְגַר שֶׁנֶתְצַיֵּר לְבִין הַנְּקָרִים, ולא הודיעו לו בשעת הגירות מצות שבת (תוס'), ואף שבשעת הגירות מודיעים לו מקצת מצוות, כמבואר ביבמות (מו, א), כאן הודיעו לו מצוות אחרות ולא הודיעו לו מצות שבת, או שהבית דין טעו ולא הודיעו לו כלל מקצת מצוות (רמב"ן), לפי שדין זה להודיעו מקצת המצוות הוא רק לכתחילה ואינו מעכב את הגירות בדיעבד (ריב"א ונימוקי יוסף יבמות שם), ואף שהיא אינה מעכבת בדיעבד, מכל מקום חייב הוא לקבל על עצמו לעשות את כל המצוות שילמדוהו, ואם לא קיבל על עצמו כן, אף בדיעבד אינו גר (חמדת שלמה י"ד כט, כב והובאו דבריו באה"ע ג, כו).

אֶבֶל הַכִּיר וְלִבְסוּף שָׂכָה, חייב על קל שָׂכָה וְשָׂכָה, כיון שהשכחה של שבת זו אינה סיבה שגם בשבת הבאה ישכח ממנה, הואיל ובעבר ידע שיש שבת בעולם, ובכל יום עומד הוא להיזכר בכך, ונמצא שכל שבת שגגה היא בפני עצמה, אך תינוק שנשבה ולא שמע מעולם על שבת, כל המלאכות שעשה נובעות משגגה אחת (שפת אמת לעיל סז, ב ד"ה הידוע).

ולסברת הגמ' כעת [שגם בהכיר ולבסוף שכח חייב על כל שבת ושבת], מוכח שהסיבה שבשגגת שבת חייב על כל שבת ושבת אינה משום שבמשך השבוע ודאי נודע לו שאותו היום שבת היה [וכמו שביאר רש"י במשנה], שהרי בהכיר ולבסוף שכח לא נודע לו באמצע השבוע מאומה, אלא גזירת הכתוב היא שחייב על כל שבת ושבת (לשון הזהב, וכע"ז בעץ הדעת טוב, וראה שם שבכך מיישבים את קושיית המהרש"א סח, ב ד"ה בפרש"י).

תֵּנַן הַשּׁוֹכֵחַ עֵקֶר שֶׁבֶת, לֹא מִפְּלֵל וְכוּ', ומלשון 'שוכח' משמע שהיתה לו ידיעה ושכח, ולא משמע שלא היתה לו ידיעה מעולם (ריב"א).

הַעוֹשֶׂה מְלָאכֹת הַרְבֵּה מֵעֵין מְלָאכָה אַחַת, אֵינוֹ חַיִּב אֶלָּא חֶטְאֵת אַחַת, בין כשעשה אב ותולדה שלו, ובין כשעשה שתי תולדות של אב אחד (רש"י), ופירש כן חכמים (להלן צו, ב, ב"ק ב, א) שסוברים שכשעושה אב ותולדה שלו מביא קרבן אחד, אך לרבי אליעזר שכשעושה אב ותולדה שלו מביא שני קרבנות, המשנה מדברת כשעושה שתי תולדות של אב אחד (תוס' להלן עה, ב ד"ה הרי אלו). ויש מפרשים, שהמשנה עוסקת כשעשה שתי אבות מלאכות הדומות זו לזו, וכגון זורע זרעים ונוטע אילנות, ששניהם נחשבים כאבות של מלאכת זורע, וגם רבי אליעזר מודה שחייב על שניהם קרבן אחד בלבד (חי' הר"ן להלן עה, ב ד"ה אלו, רמב"ם שגגות, ז, ד-ה, ולחם משנה שם).

וְלִבְרַא קִפְרָא דְתִנְיָ קָלָל גְּדוֹל בְּמַעֲשֵׂר, מֵאֵי אֲבוֹת וּמֵאֵי תוֹלְדוֹת אֵיפָא, ואף שלבר קפרא ניתן לתרץ בפשיטות שנקטו כלל גדול בכל מקום והכלל הראשון גדול יותר מהכלל [וכפי שתירצה הגמ' בתחילה], מכל מקום בר קפרא עצמו שונה במעשר כלל אחד בלבד. ועוד, שהגמ' העדיפה לומר טעם אחד שמתאים גם לרבנן וגם לבר קפרא (רמב"ן, רשב"א).

וְאֵילֹוּ שְׁבִיעִית בְּתְלוּשׁ לִיתָא בְּמַחְבֵּר אֲתָא, שהאיסור לאכול פירות שביעית הוא רק בפירות שהיו מחוברים בשביעית, ולא בפירות שנתלשו קודם שביעית (רש"י, וראה בתוס' שביאר באופן נוסף). ויש שפירש, שאותן מלאכות עצמן שבשביעית אסורות רק במחובר, אסורות בשבת גם בתלוש, וכגון לתלוש פטריות ממקום גידולם, שבשבת אסור אף שהפטריות אינם מחוברים לאדמה כמבואר להלן (קת, א), ובשביעית מותר (תוצאות חיים ח, וראה שם מדוע הראשונים מביאו בביאור זה).

וְאֵילֹוּ מַעֲשֵׂר בְּמַאֲכַל אֲדָם אֵיתָא בְּמַאֲכַל בְּהֵמָה לִיתָא, שמהתורה חייבים להפריש תרומות ומעשרות רק מודגן תירוש ויצהר [-חמשת מיני דגן, ענבים, וזיתים], וחכמים תיקנו להפריש מכל הפירות והירקות הראויים למאכל אדם (רש"י, וראה ברב ניסים גאון שהביא לכך סמך מהפוסק).

כָּל שֶׁהוּא אוֹכֵל וְנִשְׁמַר וְכוּ', חייב בפאה מהתורה (תוס' רא"ש נדה ג, א ד"ה למעוטי תאנה, בדעת רש"י, רמב"ן), ויש מפרשים, שמהתורה רק דגן תירוש ויצהר חייבים בפאה, אבל שאר המינים חיובם הוא רק מדרבנן (תוס' כאן ונדה ג, א ד"ה למעוטי, וראה עוד בדרך אמונה מתנות עניים ב, ז).

וְנִשְׁמַר לְמַעוֹטֵי הַפֶּקֶר, וכגון שבעל השדה הפקיר את השדה ואדם אחר זכה בה, אך אם בעל השדה עצמו חזר וזכה בשדה חייב בפאה [כמבואר בב"ק (צד, א)] (ריב"א), וראה בדרך אמונה מתנות עניים כד, כ). ויש שסובר, שגם כשבעל השדה חזר וזכה בשדה חייב בפאה רק מדרבנן (מאירי). ויש שסובר, שבא למעט מין שעל פי רוב גדל בשדה הפקר, שפטור מפאה גם כשיש לו בעלים (ראב"ד על תורת כהנים קדושים ח, ח).

וְלִקְיִטְתוֹ כְּפֹאתוֹ לְמַעוֹטֵי תְּאֵנָה, כיון שהתאנים אינן מתבשלות יחד, אלא בכל יום מימות הקיץ יש תאנים שהבשילו כבר ויש תאנים שרק כעת התחילו לצמוח (רש"י פסחים נו, ב ד"ה ספיה). ורוב האילנות חוץ משמונה אילנות המנויות במשנה (פאה א, ה) אינם מבשילות יחד ופטורות מפאה כתאנה, והגמ' נקטה תאנה משום שלקיטתה מפוזרת יותר משאר האילנות (תוס' תוס' רא"ש, אולם ראה בריב"א בשם רשב"א).

וּמְכִינִסוֹ לְקִיּוֹם לְמַעוֹטֵי יֶרֶק, כגון לפת וקפלוטות (רש"י) שעליו אינם מתקיימים ימים רבים ורק הירק עצמו מתקיים ימים רבים (רש"י פסחים נו, ב ד"ה ומכניסו), ולכך אם קצר את הירק חייב להשאיר פאה גם כנגד העלים, ואם קצר את העלים לחוד אינו חייב להשאיר